

---

---

# Die sendingimplikasies van Romeine 8:31-39

*Pieter Verster*

*Fakulteit Teologie*

*Universiteit van die Vrystaat*

*Bloemfontein*

*versterp@ufs.ac.za*

## Opsomming

*Romeine 8:31-39 is 'n uitsonderlike loflied op God se liefde en sorg vir gelowiges. Die liefde van God is in Jesus Christus se dood, opstanding en oorwinning sigbaar. Juis daarom kan niks en niemand die gelowige van God se liefde skei nie en is hy en sy meer as oorwinnaars deur Hom wat hulle liefhet. Hierdie boodskap het besondere sendingimplikasies en kan uitgedra word aan mense om hulle op te roep tot geloof. Deur die kruis van Jesus word God se liefde sigbaar en word mense opgeroep tot bekering om juis daarin hierdie liefde te ervaar. Deur die opstanding word die liefde bevestig. Deur navolging van Jesus leef die kerk die liefde uit en roep ander op tot navolging.*

## Abstract

### **The implications for mission of Romans 8:31-39**

*Romans 8:31-39 is an exceptional hymn of praise on God's love and care for the believer. The love of God is evident in Jesus Christ's death, resurrection and victory. Exactly therefore nothing and no-one can separate the believer from God's love and is he or she more than conquerors through Him who loves them. This message has important implications for mission and can be proclaimed to people to call them to faith in Him. By the cross of Jesus his love is revealed and people are called to conversion in order to experience this love. The resurrection affirms this love. Following Jesus, the church exemplifies this love and calls others to also follow Jesus.*

**Kernbegrippe: Liefde van God, niks kan skei nie, oorwinnaars, Kruis van Jesus, opstanding.**

**Key concepts: love of God, nothing can separate, conquerers, Cross of Jesus, resurrection.**

## 1. Inleiding

Romeine 8 is een van die mees merkwaardige perikope in die Bybel. Paulus breek eintlik in 'n lofsang oor God se liefde uit. Wat is die inhoud van die liefde? Vir wie is dit bedoel? Waarom kom dit juis in die brief aan die Romeine voor? Belangrik vir hierdie artikel is die vraag: Het dit sendingimplikasies, indien enige?

Die artikel handel oor die ongelooflike gedeelte in Romeine 8 vers 31, "Wat is nou ons gevolgtrekking oor al hierdie dinge?" tot by vers 39, "niks... kan ons van die liefde van God skei nie, die liefde wat daar is in Christus Jesus ons Here". Die vraagstuk wat ondersoek word, is wat die betekenis van die teksgedeelte vir die huidige wêreld in diepe nood is en watter positiewe benaderings vir die sending daaruit kan volg. Die heersende uitdagings vir die sending is ongelooflik groot en 'n perspektief op die wyse waarop van die liefde van God sprake kan wees, is noodsaaklik. Juis daarom moet oorweeg word wat die teksgedeelte aangaande die liefde van God meedeel en hoe dit toegepas kan word ten opsigte van die huidige uitdagings van die sending. Ten diepste moet gevra word of daar iets oor God self gesê word, hoe dit die Godsbegrip raak en wat die gevolge daarvan is.

## 2. Romeine 8:31 e.v. in eksegetiese verband

Wat is die essensie van die sending in die lig van hierdie teksgedeelte? Daar moet eerstens gevra word wat die betekenis van die teksgedeelte is. Die metode wat hier gevolg word, is om die teks in diepte te ontleed in die verband met die geheel. Van groot belang is Paulus se uitgangspunt vir die brief aan die Romeine in Romeine 1:16-17. Die evangelie van Jesus Christus is die sentrale uitgangspunt want dit is 'n krag tot redding vir elkeen wat glo. Daarmee lê Paulus die grondslag vir die res van die brief. DeSilva (2004:605) toon aan hoedat dié gedeelte die tesse of proposisie van die brief is, want die evangelie word beskryf as die saak van God se reddende genade vir almal wat op Hom vertrou. Die verlossing waarvan sprake is, is die eskatologiese heil in Jesus Christus. (Schlier, 1979:43). In Romeine 8:31

e.v. sit Paulus 'n gedeelte uiteen wat van groot belang is. Murray (1968:xiii e.v.) verduidelik dat die Pauliniese outeurskap van Romeine vasstaan en dat Paulus wel die gemeente wat hy as apostel bedien as 'n besondere gemeente beskou, al het hy dit nie self gestig nie. Alhoewel die gemeente grootliks uit Jode bestaan, is Murray van mening dat daar gelowiges uit die *heidendom* voorkom. Ook Schlier (1979:4) bevestig dat die brief Jode sowel as heiden-Christene insluit. Ridderbos (1959:8) kies op sy beurt vir 'n heiden-Christen samestelling van die gemeente. Witherington III (2007:230) toon aan dat, alhoewel Paulus nog oortuig was van sy Joodse agtergrond, hy die een was wat die sendingboodskap radikaal aangebied het, naamlik dat verlossing vir almal wat glo, uit genade alleen in Jesus Christus die Here, is. Witherington III (1998:78) toon ook aan dat Paulus se hele boodskap van genade ten diepste saamhang met sy oortuiging dat God in Christus Jesus Hom aan hom openbaar het as die God van genade. DeSilva (2004:598) beklemtoon dat, in plaas daarvan om teologiese debatte oor Paulus se bedoeling in die brief te voer, daar eerder verwondering oor sy groot wonder van verlossing moet wees. Verder dui hy aan (2004:601) dat dit nie soseer om 'n laaste testament gaan nie, maar eerder om sy sendingroeping verder uit te leef en na Spanje te reis. Essensieel gaan dit om geloof, maar daar is ook verskillende aspekte daaraan verbonde, naamlik geloof in God se trou, wat die geloof bevestig in Jesus se getrouheid, sowel as geloof in Jesus deur die gelowige, waar Jesus dus die objek van geloof, maar ook die model van geloof, is (2004:612-613). Daarom wou hy nuwe verhoudinge met die gemeente, wat hy nie self gevestig het nie, vorm. Juis daarom wil hy dit vir hulle duidelik maak wie hy is en waarvoor hy staan (2004:602). Dit is veral Barth (1972:28) wat aandui dat die boodskap van Paulus en die evangelie wat hy verkondig, juis van 'n God af kom wat totaal anders as die mens is, om wat die oog nie van God gesien en die oor nie van gehoor het nie, te bevestig. Jonker (1966:11) is van mening dat die brief oor één werklikheid handel, naamlik die genade van God. Schlier (1979:12) lê groot klem op die regverdiging en meen dat die brief juis die saak van God, wat sy geregtigheid aan die gelowige toeken, wil belig. Ridderbos (1959:13) beklemtoon dat die brief 'n sendinggeskrif is van hom wat op weg is na verdere sendingvelde, waarin die evangelie juis uit en teen die Jodedom belig word. Morgan (1995:10-12) benader die brief vanuit 'n historiese perspektief en toon aan dat verskeie van die algemene huidige begrippe oor Paulus se bedoeling in die brief nie noodwendig met die historiese lees saamval nie. Hy beskou die forensiese (wet in die hof) as belangrike agtergrond en dui aan dat Paulus se beskouing oor geregtigheid nou aansluit by die Joodse denke daaroor, met die groot verskil dat geloof van Christus en geloof in Christus nou die geregtigheid bepaal (1995:18-22).

Wischmeyer (2009:800) vestig die aandag op die stand van navorsing oor hierdie gedeelte. Hy wys daarop dat Haacker en Fitzmeyer die literêre vorm van die gedeelte beklemtoon. Ander neem 'n sentrale tema as uitgangspunt, byvoorbeeld Dunn wat die oorwinning van God – sy getrouheid en die versekering van waarheid – voorlê, sowel as Moo wat die gelowige se sekuriteit vier en Jewett wat die status van die gelowige, gebaseer op Goddelike liefde, beklemtoon.

Wischmeyer (2009:802 e.v.) verduidelik dat daar van enkele sake sprake is, naamlik regspraak, deelname aan God se heil in Christus en die strydscenario.

Nadat hy aangetoon het hoedat daar verlossing kan kom, beskryf Paulus in hoofstuk 8 die lewe deur die Gees. Deur die Heilige Gees is daar vir die gelowige nuwe hoop en 'n nuwe verwagting, want die Gees pleit nie alleen net vir die gelowige nie, maar ook vir die wêreld, sodat die kinders van God geopenbaar kan word. Hierdie kinders van God wat dan geopenbaar kan word, is bestem vir die heerlijkheid wat God gee, sodat hulle gelykvormig kan wees aan die beeld van sy Seun. Nou vat hy alles saam in die gedagte dat niks hulle kan skei van die liefde van God wat daar in Christus Jesus is nie.

Die benadering van Paulus in eksegetiese verband sluit verskillende aspekte in. Tans word 'n narratiewe benadering ook ten opsigte van Paulus se geskifte erken. Vroeër is dit bevraagteken. Longenecker (2002:4) toon aan dat daar al meer begrip vir die narratiewe grondslag van Paulus se teologie is. Paulus word selfs as narratiewe teoloog beskryf. Verskeie navorsers beskou die verskeidenheid van verhale in Paulus se briewe as internarrasionaal. Die duidelike verhale oor bv. God, Israel en Jesus sluit by mekaar aan om Paulus se besliste teologiese raamwerk te voltooi (2002:10). Met verwysing na Toolan toon Longenecker (2002:20-23) aan dat daar drie spesifieke elemente in die narratief is wat vasgelê kan word, naamlik karakters, instelling en trajek. Wat karakters betref word juis by Greimas se ses hoofdeelnemers of aktante aangesluit, naamlik:

- Sender-voorwerp-ontvanger
- Opponent-subjek-helper

Die instelling is minder essensieel as die karakter, maar plaas die narratief binne 'n bepaalde raam. Die trajek is die intrige en dui op die begin, middel en einde. 'n Narratief word daarmee opgebou.

'n Tweede belangrike benadering wat ook op die teks toegepas kan word, is dié van taalhandeling. In die lig van verskeie nie-egte vrae in die perikoop sal die taalhandeling perspektief daarvan ook aandag geniet, veral die betekenis daarvan in oorreding. (Kyk Verster, 1999.)

Jewett (2007:1) bedien hom in sy kommentaar van die volle spektrum van eksegetiese metodes, naamlik historiese analise, tekskritiek, vormkritiek, redaksionele kritiek, retoriese analise, sosiaal-wetenskaplike rekonstruksie van die lesers/hoorders, historiese beoordeling van die situasie in Rome en Spanje, historiese en kulturele analise van eer, skande en imperiale sisteme in die Grieks-Romeinse wêreld en teologiese interpretasie wat dit alles in ag neem. Alhoewel dit van besondere betekenis is, kan die gedeelte ook op ander wyse benader word.

- 31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα;  
 εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;  
 XXXX XXX
- 32 ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο,  
 νννννννννννννννννν  
 ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν,  
 XXXX XXXXXXXXXXXXXXXX  
 πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται;  
 νννννννννννννννννννννννννννννν
- 33 τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ;  
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX  
 θεὸς ὁ δικαίων ·  
 XXXXXX
- 34 τίς ὁ κατακρινῶν;  
 Χριστὸς ὁ ἀποθανών,  
 νννννννννννννννννν  
 μᾶλλον δὲ ἐγερθεῖς,  
 νννννννννννννν  
 ὃς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,  
 νννννννννννννννννννννννν  
 ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν  
 · XXXX
- 35 τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;  
 νννννννννννννννννν  
 θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;
- 36 καθὼς γέγραπται ὅτι Ἔνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,  
 ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.
- 37 ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς.  
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX



God en pleit vir die gelowige. As Seun neem Hy die rol oor as die Een wat die ander juis in die versoening verhef. Juis daarom kan niemand van sy liefde geskei word nie. Die liefde van God word die sentrale uitgangspunt. Vanuit die perspektief van taalhandeling is daar verskeie nie-egte vrae. Die doel van hierdie nie-egte vrae is om die saak van die liefde van God, waarvan niemand die gelowige kan skei nie, toenemend te beklemtoon. Die sterk stellings word in die lig van taalhandeling as retoriese vrae, wat sterk stellings veronderstel, beskou en dit is daarom nie bloot vraagstellings nie. (Kyk Verster, 1999:57 e.v. en 132 en 133.) Hierdie aspek beklemtoon, in geen onduidelike taal nie, die totale aspek dat niks die gelowige van God se liefde kan skei nie.

Morgan (1995:49) vat die hooftemas goed saam. Die klem val volgens hom op die liefde vir God, sy liefde en voorkennis en die gemeenskap met die beeld van sy Seun, die terugkeer van die taal van regstelling, die plaasvervanging soos by Isak, die dood, opstanding en hemelvaart van Jesus en die liefde van God in en deur Jesus die Here. Harrisville (1980:137) wys daarop dat Paulus juis die uitverkorenes wil bemoedig en gerusstel. Die enigste een wat wel die gelowige sou kon veroordeel, is Christus en juis Hy doen dit nie (Hunter, 1955:86).

Sekere punte moet baie duidelik beklemtoon word. Paulus kom tot 'n definitiewe gevolgtrekking. Hy vat alles saam wat hy oor die verlossing gesê het, naamlik dat die verlossing, wat al in Abraham na vore gekom het, in die geloof duidelik gemaak word: die volle verlossing wat alleenlik in Christus gevind kan word. Hy sluit daarby aan deur te sê dat hierdie verlossing wat so wonderlik in Christus gevind word deur die Heilige Gees nuut in die wêreld ingedra word. Die Heilige Gees maak dit moontlik. Die Heilige Gees verbind die gelowige aan die ABBA, aan die Vader, en daardeur word die gelowige nuut gemaak, en gelykvormig gemaak aan die Seun. Dit beteken ook dat niks "ons" kan skei van die liefde van God nie. Dit is die punt waarby Paulus wil uitkom. Alhoewel die óns ruim verstaan moet word, dui dit nie op die mensdom in totaliteit nie, maar wel op hulle wat glo (Murray, 1968:326). Dit is 'n geweldige gevolgtrekking waartoe hy hier kom. Dit is duidelik dat Paulus hier die hoogtepunt van die Romeinebrief bereik. God is vir ons; wie kan dan teen ons wees? As God in sy heerlikheid besluit het om vir die gelowige te wees, wie sal dan teen die gelowige kan wees? Ridderbos (1959:198) beklemtoon dat die "vir ons" alomvattend is. Dit beteken nie alleen dat 'n forensiese aspek belig word nie, maar dit dui ook op God se volledige heilswerk in Christus. Jesus self is die bron van die liefde. Hy, die eniggebore Seun van God, is in die dood vir ander oorgelewer (Murray, 1968:323). Hierdie saak word verder gepresiseer deurdat Paulus sê dat die uitverkorenes van God

nie aangekla kan word nie, want wie sal die uitverkorenes van God aankla? Dit is tog immers God self wat hulle vrysprek. Dit is ook baie duidelik dat niemand veroordeel kan word wat deur God vrygesprek is nie. God gee die vrypraak. Dit is die radikale punt hier – die vrypraak wat God gee is volledig en volkome. Christus Jesus het gesterf, maar meer as dit, Hy is uit die dood opgewek. So word die kruis en die opstanding by mekaar uitgebring. Aan die een kant word die kruis beklemtoon – Christus Jesus het gesterf. Hy het waarlik gesterf as ware mens. Dit was nie 'n skyndood nie, dit was nie 'n dood waar mense Jesus bekyk het en gesien het dat hy nie regtig dood is nie. Dit was 'n ware dood aan die kruis – as mens sterf Hy volledig, maar Hy is ook God. Sy opstanding is 'n werklikheid en die dood kon Hom nie hou nie, want Hy is ook uit die dood opgewek en het aan die regterhand van God gaan sit en Hy pleit vir ons. Hiermee word die verlossing en die heil baie spesifiek aan die uitverkorenes gemaak. Die uitverkorenes sal hierdie wonder en die heil belewe en hulle sal die heerlijkheid daarvan in hulle volheid kan aanvaar. Dit is Hy wat op 'n besondere wyse die hele gedagte van die vorige dele van die Romeinebrief hier voltooi, omdat Hy sterf en opstaan uit die dood.

Nygren (1975:346) wys daarop dat die gevolgtrekking van Paulus juis is dat die oorwinning deur die liefde van God in Christus kom. Dit is duidelik dat alles in Christus aan die gelowige gegee word, want God het in belang van die gelowige sy Seun gegee. Ongelooflike sterk taal word gebruik om te bevestig dat geen mag of oordeel die gelowige kan tref nie (1975:347). Ook Ridderbos (1959:203) beklemtoon dat geen skepsel die gelowige van God kan skei nie, juis omdat hulle aan die mag van God onderworpe is. Daarom is hulle nie by magte om God se liefdeswil tot heil van die gemeente teen te werk nie.

Witherington III (2004:229) is krities oor die gedagte dat die uitverkiesing 'n ewige beslissing is wat sommige insluit en ander uitsluit en wil eerder vanuit hierdie teksgedeelte aandui dat die volharding van gelowiges deur God in sy liefde beklemtoon word en dat die wederliefde van die gelowige dus ook van belang is. Hy vind daarin die uitverkiesing en die saak dat niemand hulle van God se liefde kan skei nie. Die liefde vir God kan vereis word, maar volgens hom nie afgedwing word nie.

Die volle reikwydte van die genade moet egter wel vanuit hierdie gedeelte beklemtoon word. Die liefde van God en die oproep tot wederliefde kan alleen vanuit die genade verstaan word. Daarom skryf Wolter (2014:559) dat die Christen deur God vir ewig en onveranderlik verkies is en ook bewaar word. Dit is 'n eskatologiese handeling van God alleen. Die genade van God



---

vertoon iets van God self. Die Godsbegrip wat na vore kom is juis ook die Godsbegrip van die genadige. Daarmee word die liefde en genade van God verbind.

Kruger (2000:165) dui aan dat die mag van die sonde nie sal seëvier nie, maar wel die mag van die liefde van God in Jesus Christus deur die Heilige Gees. Geeneen verklaar die gelowige skuldig nie (Newman & Nida, 1973:171). Schlier (1979:278) bevestig dat God in Christus juis nie veroordeel nie, maar regverdig maak. Daarom kan niks die gelowige van die redding van God skei nie.

Dan word die vraag gevra: Wie kan ons van die liefde van Christus skei? Inmiddels word daar nou 'n saak daarvoor uitgemaak dat ons nie geskei kan word van die liefde van Christus nie. Hy is die Een wat dit vir ons moontlik maak. Die liefde van God is dus sigbaar in die kruis. Dit is die groot vraag wat deesdae gevra word: Waar sal ons die liefde van God vind? Hoe kan ons van die liefde van God praat? Is dit hoegenaamd moontlik om van die liefde van God te praat? Hoe sal ons die liefde van God vind?

Jonker (1966:128) beskryf die bewaring van God in dié lig as bewaring van die van die gemeente: "Alles wat nie God is nie, kan maar teen die gemeente woed. Tog sal hulle niks kan vermag nie, want hulle sal nooit die gemeente kan losmaak van die almagtige greep van Gods liefde wat in en deur Christus die gemeente vir Homself toegeëien het nie."

Wat die liefde van God betref, maak Barth (1972:325) dié belangrike stelling: "Love is the existential recognition of God; for it is God's recognition of men." In sy doksologie oor die wonder van God se liefde moet Paulus ook in ag neem dat sy beloftes aan die Jode nie orals so vervul is nie en juis daarom hanteer hy die vraag na God se troue liefde in die opvolgende Romeine 9-11 (DeSilva, 2004:621).

Die gelowige is dus meer as oorwinnaars in alle dinge, selfs die dood, en dit is slegs deur Jesus wat ons liefhet (Murray, 1968:331).

Murray skryf (1968:335): "The love of God from which we cannot be separated is the love of God *which is in Christ Jesus our Lord*. It is only in Christ Jesus it exists, only in him has it been manifest, only in him is it operative, and only in Christ Jesus as our lord can we know the embrace and bond of this love of God." Ook Newman en Nida (1973:175) is van mening dat die vertaling van vers 39 wel moet beklemtoon dat die liefde van God vir ons is deur Jesus die Here. "... the love of God which is ours through Christ Jesus our Lord".

Die oorwinning van God is in Jesus Christus en daarom kan die vesting neergewerp word, ook dié wat die gelowige bedreig. God openbaar ons vir wie ons werklik is (Barth, 1972:328-329).

Jewett (2007:514) maak dit baie duidelik dat die dood van Christus die herstel van die verhouding met God moontlik maak, deur hulle wat die evangelie aanvaar, in God se uitverkorenes te transformeer. Dit is juis nou moontlik om te getuig dat die verlossing volledig en totaal is en dat die gelowige daarom nie verwerp word nie. Geregtigheid is volgens hom 'n saak van status voor God, eerder as 'n saak van vergifnis.

Die Godsbegrip wat voorgedra word, is dat God wel liefde is. Hierdie eksegetiese gedeelte dui aan hoedat God in Jesus Christus sy liefde vertoon. Daardie liefde is so oorvloedig dat niks die gelowige daarvan kan skei nie. Hierdie liefde hang ten nouste saam met die kruis en daarom is die liefde van God juis sigbaar in die kruis. Die gelowige moet dan volledig besef dat God se liefde nie deur enige handeling of mag of persoon afgewys kan word nie.

Daar is egter ook 'n eskatologiese betekenis aan die doksologie. Daarom skryf DeSilva (2004:638): "As believers witness to Christ and obey the call of God, they still encounter the resistance of a hostile world, and their bodies are subject to the slings and arrows of the powers that have not submitted to God. Nevertheless, Paul gives the assurance that no power is able to separate believers from God's love – no matter how much the world resists God, Christians are assured of victory through our Lord Jesus Christ. The apocalyptic vision thus continues to empower witness and obedience, even when it proves costly, as it indeed does for so many believers across the globe today." Ziesler (1990:232) lê juis ook klem op die heerskappy van Christus en die sluitsteen van die argument is dat die liefde van God in Jesus as Here na vore kom.

### **3. Romeine 8 in hermeneutiese verband**

Belangrik vir die hermeneutiese benadering van die teks is die sogenaamde nuwe perspektief ("new perspective") op Paulus met Sanders en Dunn as die belangrikste eksponente. Ehrensperger (2013:191 e.v.) wys daarop dat die Joodse agtergrond van Paulus en sy verbondenheid daaraan in die nuwe perspektief sterk beklemtoon word. Paulus word dus beskou as iemand wat steeds ten diepste sy Joodse agtergrond behou en begrippe, soos geregtigheid, juis uit die Joodse wêreld nahou. Sy skerp reaksie teen die wet is teen die misbruik van die wet onder sommige Jode, maar nie teen

die wet as sodanig of die gebruik van die wet nie. Ehrensperger (2013:198 e.v.) is egter van mening dat Dunn ook wel 'n nuwe probleem na vore bring, naamlik dat die Jode wel die wet totaal verkeerd verstaan en misbruik, wat vir sommige 'n onaanvaarbare beskouing is. Gathercole (2002:266) kom tot die gevolgtrekking dat beide Luther en die nuwe perspektief op bepaalde punte die agtergrond waarteen Paulus sy teologie aanbied verkeerd verstaan, maar beklemtoon wel dat die regverdiging van die goddelose radikaal van belang vir Paulus is en dat verlossing deur die werke wel deur sy Joodse dialoogvennote voorgestaan is.

Hermeneuties moet die Joodse agtergrond van Paulus in ag geneem word, maar die nuwe perspektief oorspan die Joodse agtergrond en mis Paulus se diepgaande kritiek teen die wet noudat Jesus die geregtigheid bring. Dit is dus 'n poging om in die lig van die huidige houding teenoor die Jode die skerpkante van Paulus se evangelie minder te maak.

In die wêreld waarin op die oomblik geleef word, is daar geen teken, volgens die mense, van die liefde van God nie. Daar is net tekens van terrorisme, terreur, dood, oorlog en ellende. Nogtans kan gesê word dat daar 'n duidelike boodskap is dat die liefde van God in Christus sigbaar is. Dit beteken dat lyding of benoudheid, gevaar, honger, naaktheid, gevaar of swaard nie die gelowige van die liefde van God kan wegdryf nie. Die liefde van God word sigbaar, maar word vir die gelowige sigbaar in wat aan die kruis gebeur. Daarom, al word die gelowige dag vir dag bedreig deur die dood en soos slagskape behandel, is die gelowige, die een wat gered word, meer as oorwinnaar deur Hom wat ons liefhet. Die liefde word dus gebind aan die feit dat daar oorwinning is, selfs al word 'n mens daagliks bedreig. Al is dit 'n groot bedreiging van alle kante af, is die oorwinning duidelik. Daarom is dié wat Hy liefhet meer as oorwinnaars en kan geen dood of lewe of engele of magte of teenswoordige of toekomstige dinge of kragte of hoogte of diepte of enigiets anders in die skepping die gelowige van die liefde van God skei nie. Die liefde wat daar in Christus Jesus, ons Here, is. Dit is dus duidelik dat die volle prentjie van die verlossing in Christus duidelik gemaak word in die oorwinning wat deur die gelowige verkry word.

#### **4. Romeine 8 in teologiese verband**

Maar Paulus maak dit nie algemeen nie; dit is nie universalisties nie. Daar is tans 'n sterk tendens om te glo dat Paulus 'n universalis was. Paulus se gedagte is universeel, maar dit is nie universalisme nie. Hy beklemtoon dat God sy eie Seun nie gespaar het nie, maar Hom oorgelewer het om almal

te red. Dit beteken dat God sy Seun prysgee in die kruis sodat die redding kan plaasvind. Hier gee God homself in die kruis, in sy Seun, vir die wêreld, sodat Hy daar aan die kruis sterf ter wille van die mensdom. Hy gee Homself dus prys in die kruis sodat redding kan plaasvind. Omdat dit gebeur het, God sy eie Seun nie gespaar het nie, sê Hy verder dat Hy die ander dinge ook aan ons skenk. Die duidelike vereiste is dat dit in geloof aanvaar moet word. Nie slegs weens die geloof van Jesus self nie, maar veral deur die geloof IN Jesus Christus. As God so groot en goed is dat Hy sy Seun aan die kruis gee, dan is die vraag ook: Wat sal Hy doen? Hy sal ook Homself gee en Hy sal al die ander dinge vir die gelowige gee. Die geloof is egter essensieel om die gawes van God te ontvang.

## 5. Sendingimplikasies van Romeine 8

Wat is die betekenis hiervan nou vir die sending?

Roxborough verwys na die uitgangspunte van sendingteologie (2014:123) “Missiology is the study of Christian mission and the issues that arise through commitment to it across and within the cultures of the world. It includes the theology that gives rise to mission, the effect of mission on theological understanding, and the interconnectedness of mission with other dimensions of the life of the church.” Daarmee word sending in wyere verband in die missiologie gestel. Van belang is om te bepaal wat onder sending verstaan word. Vanuit die benadering wat deur Paulus in Romeine 1:16-17 gegee word, kan sending beskou word as die wonderbare ruim verkondiging en uitleef van die heerlike evangelie dat mense tot geloof gebring kan word en so van sonde vrygespreek kan word.

Geevarghese Mor Coorilos gee 'n eie benadering (2011:321): “It integrates the cry of the poor and the groaning of creation as part of the same struggle and thus presents mission as a quest for eco-justice. Creation missiology has the innate potential to challenge the colonial and expansionist models of mission. It also expands the mission horizon to embrace the entire creation. It makes missiology a ‘down to earth’ affair, rooted in the earthliness of all creation, including humanity. It overcomes the artificial dichotomy between words and deeds, between proclamation and praxis. It corrects the dominant anthropocentric perspectives in mission thinking and praxis and instead provides a re-orientation towards fullness of life. It enables US to behold and experience the missionary God in the Creator God who is encountered in creation. Mission, then, is to turn to God in creation.” (Vgl. ook Niemandt 2015:94). Sending moet dus ook die naaste en God se skepping ten volle in

ag neem, maar daar moet tog verskil word met die standpunt wat sending tot ekologiese aspekte verskraal. Sending moet juis die volle implikasie van die verlossing in Jesus op alle terreine verwerk sonder om die essensiële aspek van radikale verlossing in Jesus Christus van sonde enigsins te verskraal.

Nussbaum (2014:64) beklemtoon op sy beurt dat God in beweging is en dat sending juis die beweging van God voordra. Die wonder van die sending kan nie miskien word nie. Skreslet (2012:2 e.v.) toon byvoorbeeld aan hoedat die sendingywer en sendingoptrede steeds in baie opsigte toeneem en dus ook diepgaande ondersoek verg. Sending het te doen met die volle reikwydte van die evangelie. Daar is egter altyd 'n bepaalde sentrale saak, naamlik die totale verlossing in Jesus Christus. Pocock, Van Rheenen en McConnell (2005:148) toon ook aan dat die sendingoptrede en ywer wel groei en kragtig toeneem.

Bunkowske (2018:12 e.v.) verduidelik dat daar sekere uitgangspunte is wat tans van groot belang geword het in die sending. Hy lig enkeles uit:

“A return to the Biblical reality that all moments, places, words and actions count in mission witness.

A growing movement toward energizing the “priesthood of all believers” for dynamic, while you live and work, mission outreach.

The “a-ha experience” of recognizing mission as unified and holistic Good News communication instead of defining it as a compartmentalized tug of war between “evangelism gospel” and “social gospel”.”

Die vraag is egter hoe die evangelie in geslote gebiede, waar vervolging voorkom, uitgedra kan word. Dit is juis hierdie teksgedeelte wat 'n antwoord bied, naamlik dat in die sending, niks die gelowige van die liefde van God, wat hulle onder alle omstandighede bewaar, kan skei nie. Die evangelie moet dus steeds in die sending in alle aspekte en alle oomblikke erken word. Sending wil die volheid daarvan in die wêreld aan almal en vir almal wat moontlik kan hoor, uitdra. Sending is die heerlike getuieis aangaande Jesus Christus in die wêreld. In hierdie verband moet die getuieis van die volharding van die gelowiges, soos uitgedruk in Dordt, behou word. Daar word juis beklemtoon dat God die gelowige behou selfs onder vervolging.

Sending en sendingwetenskap is egter altyd dinamies. Nehrbass verduidelik dus (1916:53): “Missiology is not static; it has been shaped over the years by needs, trends, shifts, and paradigms. Rather than limit the academic disciplines that feed into the science of Christian mission, we need to emphasize the dynamic and expanding nature of missiology.” Die dinamiese

aspek word egter altyd bepaal deur die sentrale uitgangspunte soos vasgelê in Romeine 1:16-17.

Van Gelder (2014:52) beklemtoon dat sending radikaal verbonde moet bly aan die Trinitariese begroning daarvan, maar ook moet aanpas by die uitdagings van die Westerse benadering daarvan. (Vgl. ook Longmead, 2014:69; Niemandt, 2015:94.) Dit beteken juis dat sending vernuwe sonder om die getuienis oor die verlossing in Jesus prys te gee.

Getuienis moet van die Gekruisigde gelewer word, getuienis van die Lam asof geslag, maar ook die getuienis van die feit dat oorwinning behaal kan word in Christus die Opgestane Here en dat daardie oorwinning finaal en heerlik is. In hierdie opsig moet die woorde dat niks die gelowige van die liefde van God kan skei nie, beklemtoon word. In al hierdie dinge sê Paulus is die gelowige meer as oorwinnaar. Sending beteken dus ook dat hierdie oorwinning in die wêreld aangekondig word. Maar hoe word dit aangekondig? Dit word aangekondig deur die gebroke en opgestane Seun van God vanuit die perspektief dat niks ons van die liefde van God in Christus Jesus kan skei nie. Die heil breek deur in die Seun van God wat op Golgota gesterf het, maar wat juis ook opgestaan het om dit te volbring, wat by God intree om so die volle betekenis te verskaf van die liefde van God waarvan niks en niemand ons kan skei nie.

Paas (2016:47) maak die volgende belangrike stelling: "I am convinced, however, that mission takes place in a field of motivations, intentions, and creative verbal and nonverbal practices that both witness to what God has done in Christ and that focus on the boundary between/of belief and unbelief. Because Western religious speechlessness is so pervasive, it is all the more important that Christian mission not be ashamed of naming the Name."

### ***Perspektiewe***

Sending sal dus 'n bepaalde perspektief op die volgende hê:

In die eerste plek 'n perspektief op die kruis. Sending sal altyd sending van die kruis wees. Die dood van Jesus aan die kruis as die finale werklikheid, en die verskrikking, maar ook heil daarvan, kan nie weggeredeneer word nie. As 'n mens sending in die wêreld verkondig, is dit altyd vanuit die perspektief van die besondere betekenis van die kruis. Dit is altyd die verkondiging van die Gekruisigde; van die Een wat sy lewe prysgee. Dit is die oordra van die wonder van die verlossing in die Gekruisigde. Dit beklemtoon die dood van die Een aan die kruis en daarom kan geen dood die gelowige van die liefde van God skei nie.

Luther het ook self die belangrikheid van die kruis in sending beklemtoon: Hurley (2017:81) toon aan hoedat Luther deurgaans die klem op die kruis laat val het. "It is the simplicity and the beauty of the cross that should naturally drive the believer to proclaim the saving message of the gospel."

Okesson bevestig hierdie waarheid (2016:148): "The incarnation of Jesus Christ reorients the entire cosmos to God through a human image-bearer (2 Cor 4:4; Col 1:15). To see Christ is to see God (John 14:9-10); no other image can claim such honor. Rather than dislocate divine power from human control, the incarnation re-extends God's power into the world. Christ reorients persons to God by reimagining God's power for humans (Luke 22:25; John 13:3-17). But lest we confuse human authority with divine legitimacy, Christ redefines power from the inside-out: through obedience to the Father, by serving others, revealed in weakness, and ultimately through the cross, by which Jesus disarms the principalities and powers (Col 2:15), revealing a new kind of humanity in the world."

Hof (2013:332 e.v.) wil sending onder die huidige omstandighede met die ellende van migrante as klaaglied beskou vanuit die aspek van die lamentasie en die wilderniservaring van Israel. Dit beteken dat sending inderdaad ook deel in die ellende van mense, maar op 'n nuwe manier: deur die wonder van God se genade sigbaar te maak, maar ook sy liefde wat die gelowige behou onder alle omstandighede.

Dit is juis die versekering van Romeine 8:31-39 wat die betekenis van die kruis na vore bring. In die kruis word God se liefde sigbaar ten spyte van die ellende van die lewe. Die gelowige sien in die kruis die diepere heil wat God skenk. Die gelowige leer God ken as liefdevol en genadig. Juis hierdie God moet in die sending, vanuit die kruis, aan almal bekend gemaak word sodat ook hulle deel kan word van die nuwe gemeenskap van geloof wat God kan ken.

In die tweede plek sal sending ook altyd in die lig van die opstanding staan. Die opstanding is nie maar net 'n droom of 'n onwerklikheid nie. Die opstanding word bevestig – nêrens anders duideliker as in 1 Korintiërs 15 nie, waar Paulus beklemtoon dat die opstanding ook deur die verskynings van Jesus na sy opstanding aan verskeie persone bevestig is, ook aan Paulus die ontydiggeborene. Ook hy kan getuig dat Jesus werklik die Here is, dat Hy aan hom verskyn het en dat hy so die evangelie in die wêreld moet uitdra.

Dit het besondere betekenis vir die taak en roeping van die gelowige om in die wêreld die volheid van God in Christus Jesus uit te dra. As die opgestane Here moet Hy verkondig word. Hy is die Gekruisigde, maar ook die Opgestane Here. Hy is die Lam van God, maar Hy is ook die Koning,

alhoewel 'n Koning van 'n ander aard. 'n Koning wat aan die kruis gesterf het. Hierdie koningskap moet dus steeds verder in die wêreld uitgedra word. Juis vanuit die opstanding kan geen lewe of magte of kragte die gelowige van die liefde van God skei nie. Hierdie opstandingsheil is daar vir die gelowige, maar dit het besondere sendingbetekenis omdat dit getuig van die lewende God wat ook aan ander verkondig moet word.

Fensham skryf dus (2017:403) "For this reason, theology can never be public theology or missiology if it is not engaged in an ongoing process of self-examination, the ongoing reformation of the internal relationships of the community of faith towards reflecting God's reign, before and while it addresses its context and its neighbors with profound repentance and humility. There is no real public theology, and no real missional engagement, and no real contrast with the world, unless it arises out of a community in repentant integrity." Selfondersoek is essensieel maar dit lei tot die volle erkenning van die heil wat van God kom. Berou en skuldbesef lei tot die erkenning dat God alleen die volle verlossing kan gee en dat dit alleen in Jesus wat liefde gee gevind kan word.

Hierdie koningskap roep derdens op tot volgelingskap. Immers, sending roep altyd op tot volgelingskap van Jesus. In hierdie verband kan na die beklemtoning van die missionale kerk verwys word. Van Gelder (2007:10) verwys daarom na die kerk in God se diens: "Rather than the church having a mission, it is God who has a mission in the world, and it is God who calls and sends the church to participate in this mission." Sunquist (2013:284-286) toon aan hoe die Kerk 'n Goddelike karakter het. Jesus werk deur die Kerk. Die Kerk is nie maar net 'n gewone menslike instelling, ten spyte van al die tekortkominge nie. Die Heilige Gees woon trouens in die Kerk. Die Kerk is volgens hom egter ook menslik en toon al die sondige aspekte wat die Kerk se Goddelike karakter teenwerk. Maar in aanbidding en getuieis dra die Kerk die groot boodskap van God uit. Sending wil dit juis beklemtoon. In hierdie wêreld sal die volgelinge van Jesus anders lyk en anders doen as hulle wat daarop ingestel is om die ellende en die dood van mense te veroorsaak. Sending sal dus altyd uit die perspektief van hulle wat nederig en afhanklik verskyn, gedoen word. Altyd in diens van die groot koninkryk van God en in gehoorsaamheid van Hom wat hulle geroep het. Daarom sal sending altyd nederig en afhanklik uitgedra word. Die oproep tot ware diens aan Christus moet gelewer word, sodat die wêreld die liefde van God waarvan niemand wat in Christus is, geskei kan word nie, ook kan leer ken. Juis omdat hy/sy nie van die liefde van God geskei kan word nie, sal hulle ook as navolginge van Jesus hierdie liefde onder die omstandighede van totale bedreiging vertoon.



Kennis van die liefde van God lei tot radikale navolging. Die gelowige vind totale nuwe sin in navolging van Jesus. Juis omdat die gelowige in die navolging weet dat God liefde is, kan dit ook aan andere uitgedra word.

Verder sal daar 'n verwagting wees op 'n nuwe toekoms. Dit beteken nie dat hierdie wêreld 'n nuwe toekoms is nie; dit beteken dat in die wêreld wat kom 'n nuwe toekoms geskep word. Hierdie wêreld gaan verby, die wêreld gaan eindig. Die wêreld sal vernietig word, maar 'n nuwe wêreld sal deur God geskep word. 'n Nuwe wêreld sal ook in Christus die nuwe lewe vir die nuwe persoon in Christus moontlik maak. Hierdie nuwe dinge word inderdaad deur Hom moontlik gemaak, deurdat die Een aan die kruis ook die Een is wat weer sal kom. Die wederkoms word dus 'n besondere groot verwagting van die heil wat van God af sal inbreek in die wêreld en 'n totale nuwe heil wat sal deurbreek na alle mense toe. Christus se heil sal verkondig word, en sy koningskap sal in die wêreld deurbreek. Hy is die Een wat uiteindelik sal kom en sy heil aan almal sal bring. Sy verlossing, sy grootheid, sy Majesteit, sal vir almal sigbaar wees en elke tong sal bely en elke knie sal voor Hom buig en erken dat Jesus Christus die Here is. Die eskatologiese aspek van die liefde van God is ook uit die gedeelte duidelik. Dit is die volheid van die Sending.

Die Sending beklemtoon altyd dat Christus verheerlik sal word, en dat almal dit sal erken. Daar is dus die moontlikheid om ten volle te getuig dat Jesus die Here is en dat Hy in die volheid van die getuienis erken sal word.

## **6. Slot**

Dit is die betekenis van Sending in hierdie wêreld: navolgelingskap van die Gekruisigde maar ook die verwagting van die wederkoms waar Hy in sy heerlikheid sal kom en die gelowige die volheid daarvan sal ervaar en die heerlikheid daarvan sal beleef. In die sending sal die volle heil sigbaar word in die liefde wat God juis aan die gelowige betoon en dus aan almal verkondig kan word om die heil te ervaar, indien hulle so tot geloof kom. Dit is inderdaad die grootheid van God alleen wat erken kan word en wat betekenisvol uitgedra kan word in die wêreld. Dit is die roeping van elkeen wat die sending wil navolg. Daarmee word die Godsbegrip van die God van liefde bevestig. Romeine 8:31-39 beklemtoon dat die gelowige veilig in God se hande is. Dit kan egter ook aan die ongelowige deurgegee word om hulle op te roep tot nuwe lewe en bekering tot die God van liefde. Daardeur word hierdie God van liefde in Jesus Christus verheerlik.

## Bibliografie

BARTH, K. 1972. *The epistle to the Romans*. Oxford: Oxford University Press.

BUNKOWSKE, E.W. 2018. Trends in Missiology today. *Lutheran Mission Matters*, 26(1):12-22. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLAIiREM180716000563&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).

*Die Bybel: Nuwe vertaling*. 1986. (6de uitg.). Kaapstad: Bybelgenootskap van Suid-Afrika.

COORILLOS, G.M. 2011. Toward a missiology that begins with creation. *International Review of Mission*, 100(2):310-321. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLAN3795990&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).

DESILVA, D.A. 2004. *An introduction to the New Testament contexts, methods, and ministry formation*. Downers Grove, IL: IVP Academic.

EHRENSPERGER, K. 2013. The new perspective and beyond. In: Patte, D. en Grenholm, C. (Eds). *Modern interpretations of Romans: Tracking their hermeneutical/theological trajectory*. Londen: Bloomsbury:191-219. [Romans through history and culture series].

FENSHAM, C.J. 2017. The conversation between public theology and missiology: A response to Sebastian Kim. *Missiology*, 45(4):396-406. doi: 10.1177/0091829617730094. (Accessed: 13 September 2019).

GATHERCOLE, S.J. 2002. *Where is the boasting? Early Jewish soteriology and Paul's response in Romans 1-5*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.

HARRISVILLE, R.A. 1980. *Romans*. Minneapolis, MN: Augsburg. [Augsburg Commentary on the New Testament].

HOF, E.D. 2013. A missiology of lament. *Svensk Missionstidskrift*. 101(3-4):321-338. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLA0001978703&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).

HUNTER, A.M. 1955. *The epistle to the Romans*. Londen: SCM.

HURLEY, J.T. 2017. Missiologia Crucis: Martin Luther's Missiology. *Southwestern Journal of Theology*, 60(1):67-82. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLAIiC9Y180122001191&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).

JEWETT, R. 2007. *Romans*. Minneapolis, MN: Fortress. [Hermeneia].

JONKER, W.D. 1966. *Die brief aan die Romeine*. Pretoria: N.G. Kerkuitgewers.

- 
- KRUGER, M.A. 2000. *Commentary on Romans*. Kareedouw: Small Planet.
- LONGENECKER, B.W. 2002. Narrative interest in the study of Paul: Retrospective and prospective. In Longenecker, B.W. (Red.). *Narrative dynamics in Paul: A critical assessment*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press:3-18.
- LONGMEAD, R.O. 2014. What is missiology? *Missiology*, 42(1):67-79. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLA0001968072&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- MORGAN, R. 1995. *Romans*. Sheffield: Sheffield Academic Press. [New Testament Guides].
- MURRAY, J. 1968. *The epistle to the Romans*. Grand Rapids, MI: Eerdmans. [NICNT].
- NEHRBASS, K. 2016. Does missiology have three legs to stand on? The upsurge of interdisciplinarity. *Missiology*, 44(1):50-65. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLAI6FE160613001729&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- NEWMAN, B.M. & NIDA, E.A. 1973. *A translator's handbook on Paul's letter to the Romans*. [Helps for translators Vol xiv]. Stuttgart: United Bible Societies.
- NUSSBAUM, S. 2014. A future for missiology as the queen of theology? *Missiology*, 42(1):57-66. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLA0001968071&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- NIEMANDT, N. 2015. Together towards new life for missiology? Mission and missiology in the light of the World Council of Churches 2013 policy statement. *Acta Theologica*, 35(2):82-103. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLAN3846120&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- NYGREN, A. 1975. *Commentary on Romans*. Philadelphia, PA: Fortress.
- OKESSON, G.A. 2016. Christian witness to institutions: Public missiology and power. *Missiology*, 44(2):142-154. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLAI60L160613001896&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- PAAS, S. 2016. The discipline of missiology in 2016: Concerning the place and meaning of missiology in the theological curriculum. *Calvin Theological Journal*, 51(1):37-54. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rft&AN=ATLAN3878357&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).
-

- POCOCK, M, VAN RHEENEN, G. & MCCONNELL, D. 2005. *The changing face of world missions: Engaging contemporary issues and trends*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- RIDDERBOS, H. 1959. *Aan de Romeinen*. Kampen: Kok.
- ROXBOROUGH, J. 2014. Missiology after 'mission'? *International Bulletin of Missionary Research*, 38(3):120-124. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLA0001986725&site=ehost-live>> (Accessed: 13 September 2019).
- SCHLIER, H. 1979. *Der Römerbrief*. Freiburg: Herder. [HTKNT].
- SKRESLET, S.H. 2012. *Comprehending mission: The questions, methods, themes, problems, and prospects of missiology*. Maryknoll, NY: Orbis.
- SUNQUIST, S.W. 2013. *Understanding Christian mission: Participating in suffering and glory*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- VAN GELDER, G. 2007. *The missional church in context: Helping congregations develop contextual ministry*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- VAN GELDER, C. 2014. The future of the discipline of missiology: framing current realities and future possibilities. *Missiology* 42(1):39-56. <<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rfh&AN=ATLA0001968070&site=ehost-live>>. (Accessed: 13 September 2019).
- VERSTER, P. 1999. Nie-egte vrae in die Romeinebrief: 'n Taalhandelings-perspektief. Ongepubliseerde MA-verhandeling. Bloemfontein: Universiteit van die Vrystaat.
- WISCHMEYER, O. 2009. Beobachten zur Gedankenwelt von Römer 8,31-39. In Schnelle, U. (Ed.) *The letter to the Romans*. Leuven: Peeters:799-810.
- WITHERINGTON III, B. 1998. *The Paul quest: The renewed search for the Jew of Tarsus*. Downers Grove, IL: IVP.
- WITHERINGTON III, B. 2004. *Paul's letter to Romans: A socio-rhetorical commentary*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- WITHERINGTON III, B. 2007. *What have they done with Jesus? Beyond strange theories and history*. Oxford UK: Monarch.
- WOLTER, M. 2014. *Der Brief an die Römer. Teilband 1: Röm 1-8*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener. [EKK].
- ZIESLER, J. 1990. *Paul's letter to the Romans*. Londen: SCM. [TPI New Testament Commentaries]. <<https://www.biblestudytools.com/sblg/romans/8.html>> (Accessed: 16 August 2019).